

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՓԵԹՐԱՐՔԱ :

ՓԵԹՐԱՐՔԱ Ֆրանչիսկոս Տուչա-
կաւոր բանաստեղծը ծնաւ Թոսքա-
նայի Լուէցցոյ քաղաքը 1304^{ին} : Նո-
նողքը Ֆիորենցա քաղաքէն էին , որ
քաղաքական խռովութեանց համար
քշուելով անկէ Լուէցցոյ անցան . հոն
ալ ժանտախտին պատճառաւ չկրնա-
լով կենալ՝ Վաղղիայի Լէնիոն քա-
ղաքը գնացին , հոնկէ ալ ուրիշ տեղ :
Փեթրարքա ան քաղաքները պտրտե-
լու ժամանակ՝ չորս տարիի չափ , քե-
րականութիւն , ճարտասանութիւն ու
փիլիսոփայութիւն սորվելու ետեւէ
եղաւ , ետքը հօրը հրամանաւը Սոն-
փէլիէ գնաց որ իրաւագիտութիւն
սորվի . բայց կարգաւոր Սիրգիլիոսի ,
Աիկերոնի ու Տիտոսի իւրիոսի գրու-
քերը՝ իրաւագիտութիւն սորվելու փա-
փաքը մարեցաւ . իսկ հօրը մահն որ
լսեց՝ բոլորովին թողուց , ու նորէն
դարձաւ Լէնիոն 22 տարեկան . հոն
ալ որովհետեւ դարձեալ սկսեր էր
ժանտախտը , ելաւ քաղաքէն Սալ-
քիուզա կամ Սոքլիզ ըսուած մօտ
տեղը քաշուեցաւ : Հոն սէր ձգեց
Լաւրա անունով բարեպաշտ ու եր-
կիւղած տիկնոջ մը վրայ . բայց անկէ
փոխադարձ սէր չտեսնելով՝ թողուց
բոլորովին հեռացաւ անկէ , գնաց
նախ Վերմանիա , ետքը անցաւ Վաղ-
ղիա , անկէ ալ Իտալիա , ամէն տեղ
ալ մեծ պատիւ ընդունելով իր գը-
րուածքներուն ու մանաւանդ բանա-
ստեղծութիւններուն համար : Ետ-
քը դարձաւ նորէն Սալքիուզա , ու
շատ ոտանաւորներ շինեց Լաւրային
վրայ գովեստ . բայց վախճանին չհա-
նելով՝ դարձաւ Լէնիոն : Հոն հոյ-
հանէս Իֆ պապը եկեղեցւոյն հար-
կաւոր պիտոյիցը վրայ զինքը պաշտօ-

նատէր դրաւ . բայց Փեթրարքա Թո-
ղուց ունեցած պաշտօնը , ու առանձին
տեղ մը քաշուելով՝ իր բանաստեղ-
ծական գրուածոցը ետեւէ եղաւ :

Փեթրարքան մի և նոյն օրուան
մէջ Փարիզէն ու Հռոմէն հրաւիրուե-
ցաւ որ հանդիսով պսակուի իր բա-
նաստեղծութեանցը համար , և ան
ատենը 37 տարուան էր : Վոլոննա
անունով կարգինալին խորհրդովը ու-
րոշեց որ Հռոմ երթայ . ուստի մէկէն
Վափոլի քաղաքը գնաց . հոն Հռո-
մերդոս Թագաւորին դիմացը քննուե-
լով , որ բանաստեղծներու մասնաւոր
պաշտպանն էր , անկէց յանձնարա-
րական թղթերով գնաց Հռոմ 1341^{ին} :
Նոյն տարւոյն զատկին օրը հագաւ
Հռոմերդոս Թագաւորին տուած վեր-
արկուն , ետքը փառաւոր հանդիսով
գնաց Վապիտոլիոն : Իրեն չորս կող-
մէն կ'երթային 12 հռովմայեցի ե-
րիտասարդներ , որ ճամբան փողեր
թմբուկներ զարնելով կ'երգէին նաև
Փեթրարքային շինած ոտանաւորնե-
րը , ետեւէն ալ կ'երթային քաղաքին
ատենակալները . այսպիսի փառաւո-
րութեամբ մտաւ Վապիտոլիոն . հոն
համառօտ ճառ մը խօսեցաւ ժողո-
վրդեան , ետքը հիւպատոսին դիմա-
ցը չոքեցաւ , հիւպատոսն ալ քանի
մը խօսք ըսելէն ետեւ՝ դափնիէ պսակը
Փեթրարքային գլուխը դրաւ : Եւ ա-
տեն բանաստեղծը մէկէն նուագ մը
խօսեցաւ հռովմայեցի դիւցազանց
վրայ . բայց որովհետեւ աս նուագս
իրեն գրուածքներուն մէջ չգտնուիր ,
անոր համար շատը կ'ըսեն թէ յան-
կարծակի ըսաւ : Եւ ապա երբոր լմն-
ցաւ , բոլոր ժողովուրդը մէկ բերան
կանչեց . « Եկցէ Լապիտոլիոն , կեց-
ցէ քերթողս » : Ետքը ամէնքը մէկ-
տեղ սրբոյն Պետրոսի եկեղեցին գնա-
ցին Եստուծոյ շնորհակալութե հա-
մար . հոն Փեթրարքա իր գլխի դափ-
նիէ պսակը նուիրեց եկեղեցւոյն , որ
գմբէթին մէջ կախեցին . ետքը տուն
իրեն փառաւոր վկայական մը՝ բա-
նաստեղծութեան մէջ երևելի ըլլա-

Փեթրարա :

Վերինը բանաստեղծին կենդանագիրն է . աջ կողմը Աւենիոն քաղաքը , ձախ կողմը Վաթիկա .
վարինը Փեթրարայի գերեզմանն է՝ Արքուա գեղին մէջ :

լուն համար :

Շատ նախանձորդներ ունեցաւ Փեթրարքա աս պատուոյն համար . բայց շատ մեծամեծ թագաւորներ ալ իրենց քովը կը հրաւիրէին զինքը , մեծամեծ պատիւներ տալով իրեն : Փեթրարքա գնաց Փարմա քաղաքը , և հոն եկեղեցւոյ պաշտօնեայ էր . բայց 1348^{ին} լսելով Սաւրայի մահը՝ սաստիկ տրտմութիւն խաղաղի այլ և այլ քաղաքները պտըտելէն ետքը գնաց նստաւ Փատուա քաղաքը , ու հոն կանոնիկոսութեան պատիւը ունեցաւ : Վաղաքէն դուրս Մըքուա ըսուած գեղը քաշուեցաւ , ու հոն բանաստեղծութեան ետեւէ էր , բայց շատ մարդիկ հոն ալ իրեն տեսութիւն կ'երթային :

Ֆիորենցայի բնակիչքը , որ Փեթրարքայի ծնողքը քաղաքէն դուրս քշեր էին , հաշտուիլ ուզելով Փեթրարքային հետ՝ Պոքքաչիոյ բանասէրը խաւրեցին որ զինքը հրաւիրէ . Փեթրարքա թէպէտ շատ ուրախացաւ աս հրաւերքին վրայ , բայց իր զուարճալի բնակութիւնն ալ թողուլ չէր ուզեր . ու երբոր ինքն ալ տարակուսեր էր որ երթայ թէ չէ , յանկարծակի մեռած գտան զինքը իր գրատանը մէջ աթոռին վրայ նստած 1374^{ին} , որ ան ատենը 70 տարուան էր : Փառաւոր հանդիսով թաղեցին զինքը նոյն գեղին եկեղեցւոյն դիմացը . գերեզմանին վրայ ալ Փեթրարքայի բերնէն այսպիսի տապանագիր մը գրեցին . “Ես գտի զհանգիստ իմ . ողջամբ մնասցիք Յոյս և Յաջողութիւն կենցաղոյս . չիք ինչ այսուհետեւ իմ և ձեր . մնայ արդ ձեզ և զայլս պատրել , : Ետքը գերեզմանին վրայի քարը վերուցին ու վրան փառաւոր շիրիմ մը շինեցին , ու մէկ կողմը լատիններէն ուրիշ տապանագիր մը գրեցին : Շատ օտարականներ Փատուա քաղաքը որ կ'երթան , Փեթրարքայի գերեզմանին ալ այցելութիւն մը կ'ընեն :

Փեթրարքա սակաւակեր էր , վար-

քը և բարքը ընդհանրապէս բարեկարգ . ինքը բանաստեղծական ուսման նորոգիչ ըսուեցաւ , ունաւ Հայր իտալական բանաստեղծութիւն . ինքը դարձեալ սկսաւ հնութեանց ետեւէ ըլլալ , ու իրեն նայելով Վաղղիացիք և Խտալացիք ալ ետեւէ եղան հինյիշատակներու : Փեթրարքա պատմական գրուածոց մէջ ալ գերազանց եղաւ :

Բայց մեծ պարծանքը իրեն բանաստեղծութիւններն են , մանաւանդ իտալերէնները , որով շատ ծաղկեցուց իտալացւոց լեզուն . իսկ իրեն գրուածոցը մէջ ամենէն երեւելիները տաղերն են , թէ իմաստի և թէ ուժոյն կողմանէ :

Ի՞նչպէս թէ իր բոլոր գրուածքներուն մէջ ալ կը գտնուին պաղ այլաբանութիւններ ու բառերու խաղեր , որ ասոնք ան ատենուան գրուածոց ընդհանուր պակասութիւններն են :

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Յաղագս Բնիկ հնչման հայեանի տառից :

Օր օրինակ զանցս և զպատմութիւն ազգաց իւրաքանչիւր 'ի նոցունց անտի աւանդիցն կամ 'ի դպրութեանց արժան է ստուգել և ուսանել , և ոչ յօտարաց և 'ի հեռաւորաց , զի ամենայն ոք իւրուսմն հմտագոյն է քան օտարոտւոյն , նոյնպէս և զլե-

1 Պարոն Պրոսէ կրտսերն համբաւեալ գաղղիացի , կաճառորդ և գրապետ կայսերական ճեմարանին փեթրարքիոյ . յայց ելեալ մերոյ մենաստանի սրբոյն Ղազարու 'ի վենետիկ յամենանն օգոստոսի , և յաղագս իւրոյ հմտութեանն 'ի վրաց և 'ի Հայոց պատմութեան և 'ի դպրութիւնս , և սակաւ զնուական բարուցն յօգացեալ մերումն Հայկազնեան ճեմարանի , խնդրեաց 'ի մէջ բանիւ , ապա և գրով , զլուծումն իւրոց տարակուսանաց յաղագս բնիկ հնչման մերոյս բարբառոյ . և մէք մտադիր յօժարութեամբ ձեռն արկեալ 'ի նոյն , հարկ համարեցաք 'ի գրոցն մեր բարբառ առաջի առնել զիրսն համառօտիւ , զի այն իսկ գիւրիմաց ևս է Եւրոպացւոցն հայագիտաց քան զաշխարհիկն մեր լեզու :